

Članak Alexandre Stiglmmayer u Ljiljanu: "Šta su ekonomske reforme?"

Strani investitori nisu socijalne ustanove. Oni neće preuzeti velike dugove, ili višak radnika koji im nije potreban. Oni žele profit

Ekonomske reforme su bile glavna tema na sastanku političkih direktora Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira sa državnim i entitetskim dužnosnicima, održanom ove sedmice u Bruxellesu. Upravni odbor je od domaćih organa zahtijevao "totalnu, hitnu i profesionalnu angažiranost na provođenju drastičnih, zakasnjelih, dugoročnih, institucionalnih, pravnih i ekonomskih reformi i njihovoj implementaciji".

Naravno, ovo nije prvi put da se razgovara o ekonomskim reformama. Njihovo provođenje svi traže već godinama. Niko ne osporava činjenicu da su one neophodne, ali Bosna i Hercegovina mora da uradi još dosta da bi mogla tvrditi da je zemlja koja želi i otvorena je za investiranje od strane domaćih i stranih investitora. Vrijeme ističe. Većina ostalih istočnoevropskih post-komunističkih zemalja već je prošla kroz tranziciju – BiH mora da nadoknadi 10 godina koje je izgubila u ratnom i post-ratnom periodu.

Lista onoga što ekonomska reforma obuhvata je poznata: uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH, privatizacija preduzeća u državnoj svojini, uspostavljanje efikasnog i zdravog bankarskog sistema, eliminiranje korupcije, usklađivanje i pojednostavljenje poreskog sistema smanjivanjem poreskih stopa i istovremenim povećanjem broja fizičkih i pravnih lica koja zaista plaćaju porez, uklanjanje birokratskih prepreka, donošenje odgovarajućih zakona kojima će se dati podrška privatnoj poslovnoj aktivnosti, reforma

sektora komunalija (npr. električna energija i telekom), poljoprivredna reforma, te uspostavljanje takvog sudstva koje će efikasno štititi investitore, privrednike i potrošače.

Iako je ova lista duga, svakako treba imati na umu da su u nekim oblastima postignuti značajani pomaci. Naprimjer, suštinski zakoni kojima se definira privatizacijski proces uglavnom su doneseni. Slično tome, ukidanje starog sistema platnog prometa iz socijalističke ere i njegova zamjena komercijalnim bankama, što je urađeno početkom ove godine, označilo je značajan uspjeh cjelokupnog programa ekonomske reforme u BiH. Bosna i Hercegovina je post-komunistička zemlja koja je najbrže odbacila ovakav sistem.

Prema tome, nije sve crno. Međutim, postoji još jedan, veoma važan aspekt koji treba spomenuti. Ekonomske reforme nisu samo zadaća domaćih vlasti. Provođenje reformi je zadatak koji zahtijeva podršku cjelokupnog društva i prihvatanje činjenice da proces reformi na početku može biti bolan. Ukidanje zavoda za platni promet je konkretan primjer. U zavodima je bilo zaposleno nekoliko hiljada ljudi koji su se plašili da će izgubiti posao. Sindikat je protestirao. Međutim, pronađen je način da se zaposleni zbrinu. Većina tih radnika zaposlena je u komercijalnim bankama, manji broj radnika je dobio kompenzaciju, a neki su prošli obuku za neko novo zanimanje. Naravno, ovakva promjena nije bila jednostavna za zaposlene u zavodima, ali bi dalje funkcioniranje Zavoda za platni promet ugušilo sve poslovne aktivnosti u BiH.

Sada se moraju uraditi slične stvari i u drugim granama privrede. Mnoga od velikih preduzeća koja su bila uspješna prije rata, neće se moći obnoviti, ili će doći do njihove likvidacije, čak iako su do sada uspjele preživjeti na neki način. Neka su imala gubitke i prije, druga su izgubila svoja tržišta i nisu sposobna da ih vrate, a treća imaju tako velike dugove da će morati objaviti bankrot. Oni koji su uposleni u takvim preduzećima i njihovi sindikati morat će biti razboriti u smislu onoga što mogu postići. Jednostavno zahtijevati od

vlasti da održava ova preduzeća u životu, dovelo bi državu do bankrota, što na kraju ne bi pomoglo nikome. Privatizacija i restrukturiranje su jedini način da se ide naprijed.

I to je normalan proces. Promjene su svojstvene svim ekonomijama, ne samo ekonomijama zemalja koje prelaze sa socijalizma na slobodno tržište, ili zemalja koje se oporavljaju od ratnih razaranja. Novija historija industrijaliziranih ekonomija – koje su u ovom trenutku najbogatije zemlje na svijetu – u suštini predstavlja historijat fundamentalnih i često bolnih promjena. U sedamdesetim godinama 20. vijeka teška industrija je bila općenito zapala u krizu. Kao odgovor na to, industrijske zemlje su reprogramirale svoje ekonomije, pa u osamdesetim i devedesetim napustile industrije željeza i uglja, zamijenivši ih alternativama – visokom tehnologijom, prirodnom energijom, pružanjem usluga itd. Najuspješnije kompanije su, također, radikalno promijenile svoj način poslovanja, zamijenivši rigidne menadžerske hijerarhije sa fleksibilnim mrežama.

Bosna i Hercegovina mora uraditi isto – počevši od transformacije ili ukidanja velikih konglomerata, koji su preostali iz predratnog perioda, do ulaganja u nove projekte, koji sada polagahno zauzimaju svoje mjesto. Promjena predstavlja suštinu ekonomskog uspjeha. Ne treba se boriti protiv promjena, njih treba prihvatati. Ako postoji poslovna ideja, treba prići njenoj realizaciji. Ne može se očekivati da vam država ponudi posao.

Od sušinske je važnosti da se privuku ulaganja i domaćih i stranih biznismena. Ali se mora imati na umu da oni nisu socijalne ustanove. Oni neće preuzeti velike dugove, ili višak radnika koji im nije potreban. Oni žele profit. Oni su potrebni Bosni i Hercegovini, jer tako se stvara profitabilno poslovanje i otvaraju se nova radna mjesta. Novac investitora nije pomoć. On nije humanitarnog karaktera. On predstavlja instrument putem kojeg investitor dolazi do ekonomske koristi, odnosno do profita koji ostvaruje, i putem kojeg partneri iz

BiH, menadžeri, radnici i cjelokupna zajednica ostvaruju ekonomsku korist otvaranjem novih radnih mjesta i stvaranjem kapitala: između ostalog, u vidu poštenih plaća, penzija, socijalnih davanja itd.

Uzimajući aktivnu ulogu u ekonomskoj reformi i iskorištavanjem mogućnosti koje ekonomska reforma pruža, poduzetnici, menadžeri i radnici mogu profitirati od ciklusa stvaranja kapitala. U današnjoj BiH se, korak po korak, stvaraju uvjeti za povoljno poslovno okruženje, u kojem se može postići obnova ekonomije. Centralni element u ovom procesu jeste spremnost za prihvatanje promjena, iskorištavanje datih prilika, proizvodnja u saglasnosti s potražnjom i kretanje naprijed. Takva spremnost, kao i beneficije koje je prate, polahko se, ali sigurno pojavljuju u sferi biznisa u BiH.